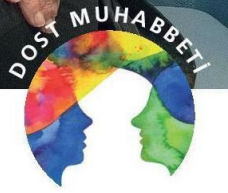

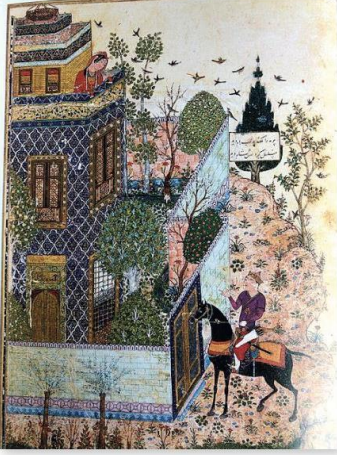
FOTOĞRAFLAR: ERCAN ARSLAN

“Benim Adım Kırmızı” Orhan Pamuk’un sözcüklerle yaptığı bir resimdir

Orhan Pamuk ve Feride Çiçekoğlu, geçen ay “Benim Adım Kırmızı”nın yayımlanmasının 21’inci yılı vesilesiyle bir araya geldiler. İkili, romanın çıkış noktası olan minyatürden Orhan Pamuk’un ressamlığına uzanan, bol kahkahalı bir dost muhabbeti yaptı...

Benim Adım Kırmızı”nın yayımlanmasının üzerinden 21 yıl geçti. Bugüne kadar 52 dile çevrilen ve bütün dünyada beş milyona yakın satan **kitap**; dünya çapında akademisyenler, **sanatçılar** ve eleştirmenler tarafından kaleme alınan birçok makaleye ve araştırmaya konu oldu. Orhan Pamuk’un “En renkli ve iyimser romanım,” dediği “Benim Adım Kırmızı” üzerine yazılan bu makalelerin 21 tanesinden oluşan bir seçki **Yapı Kredi Yayınları** tarafından “Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar” adlı **kitapta** ilk defa Türkçe olarak yayımlandı. Bu vesileyle Orhan Pamuk, “Benim Adım Kırmızı” üzerine iki makale yazan Feride Çiçekoğlu ile **Yapı Kredi Kültür Sanat**’ta geçen

Şirin ile Hüseyin'i tasvir eden bir minyatürler.

Çiçekoğlu, romanı bitirdikten sonra ağladığını ve Orhan Pamuk'a faks çektiğini anlatıyor: "Roman bitti ve ben çok üzülüm."

ay bir araya geldi. Söyleşinin moderasyonunu "Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar"ı yayına hazırlayan Erkan İrmak yaptı. Orhan Pamuk söyleşiye, kitabındaki minyatürleri salonda bulunan ekranlara yansıtarak başladı.

Biz de Milliyet Sanat'ta bu ay, bu söyleşiyi Dost Muhabbeti köşesinde okurlarımızla paylaşıyoruz...

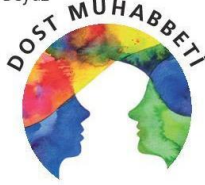
Feride Çiçekoğlu: Başlangıçtan başlayayım. Bizim Orhan Pamuk'la tanışma hikâyemizden başlayayım... (Ekran, Orhan Pamuk'un Feride Çiçekoğlu'na imzaladığı kitabın fotoğrafı yansıtıyor.) Bir görsel var...

Orhan Pamuk: "Feride Çiçekoğlu'na senarist Orhan'dan meslektaş selamları... Ocak 1992..."

Feride Ç.: Bu "Kara Kitap"ın okunması sırasında benim Orhan Bey'e "Merhaba," dediğim ve orada ayaküstü hemen tanıştığımızda bana imzaladığı kitap "Beyaz Kale"ydi.

Orhan P.: Şimdi ben şunu söyleyeyim... Benim kimliğimi... Bana sorsanız, kendime senarist demem. Ama 1990 ve 1991'de rejisör Ömer Kavur arkadaşım için "Gizli Yüz" adlı bir senaryo yazdım. Onun için kendime senarist diyebilirim. Çok yeni olduğu için...Evet...

Feride Ç.: Doğrusu ben de bundan mutluluk duymuştum. Çünkü o zaman bende de bir sürü, gelip geçen şapkalar arasında senarist şapkası daha önde gibiydi. Böyle bir meslektaş selamımız var. Ama ondan önce bizim bir başka meslek ortak geçmişimiz de var. İkimiz de mimarlık okuyarak başladık hayata. Oradan gelen, bir yapıya dair, görsele dair, başka bir geçmişimiz de var. Bu '92'de başlayan tanışıklık o nedenle de sürdü. Şöyle sürdü: Ben o sıralar İstanbul dergisinin yayın yönetmenliğini yapıyordum ve Orhan Pamuk ile çok güzel

KİTABI YAYINA HAZIRLAYAN ERKAN IRMAK:

"ŞEKÜRE'NİN OĞLUN ORHAN'DAN ŞEKÜRE'NİN OĞLU ERKAN'A"

Erkan Irmak: Herkesin kitaplarla bir tanışma hikâyesi var. Kitabın ne anlattığından bağımsız olarak... Benim de var. "Benim Adım Kırmızı" hayatımdaki en özel kitaplardan biri. İlk tanışmam kitapla, kitap henüz ortada yokken aslında. 1998'de TÜYAP Tepebaşı'ndaki yerindeydi, kasım ayında fuara gitmiştim.

Orhan P.: O zaman kaç yaşındaydın?

Erkan I.: 15 yaşındaydım. Liseye yeni geçmiş bir öğrenci olarak ve TÜYAP'a götüreceğim bir arkadaşım olmaması sebebiyle tek başıma sabahdan gidip akşama kadar gezerdim. Yorulduğum zaman da yaptığım şeylerden biri, oradaki konferans salonuna gidip arka arkaya seminerleri izlemektir. Tabii ki Orhan Pamuk'u taniyordum, ama tanımak başka karşılaşmak başka şeyler. O zaman Orhan Pamuk'un da söyleşi olduğunu gördüm. Girdim, oturdum, bekledim. Bir önceki semineri de dinledim beklerken. Sizinle de kaldım Orhan Bey, dışarıya çıkmadan. Sizi görünce orada çok heyecanlandım, çünkü ben de yazar olmak istiyordum. Ve şöyle hayaller kuruyordum; işte sevdiğim yazarların isimleriyle kendi ismimi kıyaslamak gibi... "Benimkinden de yazar ismi olur mu?" diye zihnimden geçiriyordum: "Benim adım Erkan Irmak... Orhan Pamuk... Harfler tutuyor..." filan... O sırada "Benim Adım Kırmızı"yla ilgili benim için çok heyecan verici bir şey gerçekleşti. Söyleşiyi dinlerken Orhan Bey, henüz çıkmamış romanından parçalar okuyordu. Orada annesinin adının Şeküre olduğunu öğrendim. Bu çok ilginç bir şeydi benim için çünkü benim annemin adı da Şeküre. Ve adı Şeküre olan çok az insan var.

Orhan P.: Erkan, her seferinde bu hikâyeyi birçok kişiye anlattığınız ikimiz yan yanayken. Anlatıp Şeküre adının ne kadar nadir olduğunu söyledikten sonra, benim annemin adı Şeküre, onun annesinin adı da Şeküre... Ben de o zaman ekliyorum. İkimiz de edebiyatçıyız. Halit Ziya'nın "Hayatlar" adlı romanında da bir Şeküre vardır.

Erkan I.: Üç Şeküre tanıyoruz. Yıllar sonra, hakikaten

2006'da ya da daha sonra Orhan Bey'e "Benim Adım Kırmızı"yı imzalatma şansım olduğunda o da "Şeküre'nin oğlu Orhan'dan Şeküre'nin oğlu Erkan'a" diye imzalamıştı. Benim için en büyük hediyelerden biri o. Dolayısıyla bu kitap benim için çok kıymetli. Eminim hepiniz için de çok kıymetlidir. Hepinizin kendi hikâyeleri var. Tüm hikâyeler çok kıymetli. Farklı farklı üretimlerle karşılaşmış yazarlar nasıl yorumluyor bunları? Biraz bunu yapmaya çalıştık "Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar" kitabında. Aradan uzun zaman geçtiği için hazırlık aşaması epey sürdü. Kim ne yazmış, nerede yazmış diye araştırdık çünkü konu Orhan Pamuk olunca hemen her dile çevrilmiş bir romandan bahsediyorsunuz. Bir de kitaptaki Feride Hanım'ın iki yazısı da çok kıymetli bizim için. Görme biçimleriyle ve görsellikte metin arasındaki ilişkiyi inceliyorduk. Bu yapıyı iki farklı yazıda iki farklı biçimde ele alıyor ki okuması da çok keyifli iki yazı. Yalnız tabii biraz da neden böyle bir kitap yaptığımızdan bahsetsem iyi olur. Mesela kitaptaki yazıların yelpazesini nasıl dağıttık. Daha önce "Kara Kitap" üzerine yazılar çıktı, biliyorsunuz. Biz kitabı okuyoruz, etrafımızdakilerle yorumluyoruz ya da arkadaşlarımızla konuşuyoruz. Aşağı yukarı hepimiz aynı şeyi düşünüyoruz. Ama bu kitap sayesinde bir kitap nasıl olur da daha farklı bir biçimde yorumlanabilir, bunu gördüm esasında. O kitabın içinde 30'a yakın ismin yazıları bir araya getirilmişti ve her biri kitap hakkında bir şeyler söylüyordu. Bazıları birbirine benziyordu, ama hiç aklımın ucundan geçmeyen şeyler de vardı. Bir taraftan çok kısılandığım yazılar da vardı. Bütün bunları yan yana görünce bana iyi bir ders oldu çünkü bir metnin tek anlamı olmadığı gibi, tek bir bakış açısıyla metne bakmanın aslında o romana yapılacak en büyük eziyetlerden bir tanesi olduğunu anladım.

↑
Irmak'a göre bir metnin tek bir anlamı yok: "Tek bir bakış açısıyla metne bakmak, o romana yapılacak en büyük eziyetlerden biri."

111 →

bir sayı yaptık. "Orhan Pamuk'un İstanbul'u" diye.

Orhan P.: Sonra, ben de onu ekleyeyim, sanırım "Öteki Renkler" adlı kitabımda yayımlandı bu "Orhan Pamuk'un İstanbul'u".

Feride Ç.: Evet. Fakat "Benim Adım Kırmızı"nın hikâyesine gelirsek, böyle ara ara biz haberleşmekteyken ben "Benim Adım Kırmızı"yı okudum. 1998'in aralık ayında... Hızlıca okudum, çıkar çıkmaz. Ve bitince çok üzüldüm. O hayattan kendi hayatıma geri dönmeyi hiç istemedim ve ağladım. Bir kitabı bitirince, çok nadir olan bir şekilde.

Orhan P.: Biliyorsunuz kitaplarımı çocuklar okuyor... Kadınlar okuyunca ağlıyor...

Feride Ç.: O kadın ağladı ve Orhan Pamuk'a bir adet faks çekti. "Roman bitti ve ben çok üzüldüm," diye. Sonra biz kitap üzerine konuşmaya başladık. O sırada ben de bir sürü şapkadan bir başkasına geçip tekrar üniversiteye dönme hayalleri kurmaya başlamıştım. 20 yıllık küçük bir ara var benim üniversite maceramda. 12 Eylül tarihiyle kesintiye uğrayan. Gençler bilmeyebilir, veya bilirler. "Uçurtmayı Vurmasınlar", senaryo, senaristlik hikâyemiz de oradan geliyor. Bu tekrar üniversiteye dönme hayali sırasında "Benim Adım Kırmızı" bana ilham oldu

Çiçekoğlu, romanı okurken sanki dijital bir oyun oynadıklarını söylüyor.

çünkü oradaki görsel anlatım, bakış biçimlerinin farklılığı ve sözle imge arasındaki gidiş geliş çok ilgimi çekti. Orhan Pamuk da sağ olsun bana çok destek oldu o aşamada. Onu paylaşmak isterim. Kitaptaki iki yazının arka planında, şimdi belki çoğunuzun "Balkon" kitabından tanıdığı yazıhanenin baktığı balkonda, uzun sohbetlerimiz olmuştur. Bana kütüphanesinden kitaplar çıkarıp vermişti. Rönesans'a dair, Rönesans'ın görme biçimlerini ve Rönesans'ın bir mit olarak, bir kurgu olarak sonradan oraya atfedilmiş görme biçilerine dair sohbetlerimiz... Bana söz ve imge dersi için ilham oldu tüm bunlar.

Orhan P.: Evet.

Feride Ç.: Bu yazılar çıktıktan sonra ben görsel iletişim, sinema filan, öyle yola devam ettim. Yazıların orijinalleri (İngilizce eleştiriler) 2003'te yayımlanmıştı. Geçen sene tekrar Türkçede karşılaşınca yeni şeyler gibi göründü bana. Doğrusu bir yazıyı

Feride Çiçekoğlu: "Yazıların orijinalleri (İngilizce eleştiriler) 2003'te yayımlanmıştı. Geçen sene tekrar Türkçede karşılaşınca yeni şeyler gibi göründü bana. Doğrusu bir yazıyı İngilizcede ve Türkçede okumak çok farklı bir etki yaratıyor."

İngilizcede ve Türkçede okumak çok farklı bir etki yaratıyor. Onun için sevgili Erkan (İrmak) size de çok teşekkür ediyorum. Çok özenli çeviri ve uzun bir çalışma için...

Orhan P.: Ben bu romana, "Benim Adım Kırmızı"ya, önce günümüzde geçen çağdaş bir ressamın hikâyesi olarak başladım. Onları yazdım. Bugün söylemek istemiyorum kimi yazdığımı. Dört yıl sürdü bu romanı yazmak. Okumasıyla birlikte daha da uzun sürdü... Ama ilk yıl romanımın adı "İlk Bakışta Aşk" idi. (Ekranaya yansıtılan "Hüsrev ile Şirin" minyatürünü gösteriyor.) Şu gördüğümüz resimde Şirin bakıyor ve âşık oluyor. Ben ilk seferde âşık olunacak bir adamın hikâyesini anlatmak istiyordum. "Benim Adım Kırmızı" romanını 15'inci YY., 16'ıncı YY. İslam Mesnevîlerin etkilenecek yazdım. Oradaki hikâyelerden etkilenecek yazdım. Yanlış anlamayın. Hikâyenin metninden değil, hikâyenin resminden etkilendim. Ben bu resme bakmaya doyamıyorum. Ve benim için en değerli İslam sanatı yorumcusu, şu resme bakınca, iki tane güzel laf söyleyebilen bir insandır. Bakınız kuşlara... Bakınız etraftaki çiçeklere... O kuşlar ve çiçekler, biraz profesör gibi konuşuyorum özür dilerim, ama o kuşlar

ve çiçekler, o iki âşığın arasındaki duyguları sizin hissetmenize yarıyor. Oradaki resim, kuşlar ve çiçekler hakkında değil. Orada botanik bilgisi ya da zooloji bilgisi almıyorsunuz. Orada resim ve duygu bilgisi alıyorsunuz. Şuradaki renkler benim için en değerli şey. Ve bunlara bakarak konuşmak... Bu resmi yapan adam hikâyeyi biliyor ve o hikâyeden duygu çıkarıyor; kuşlara, yapraklara, o adamın duruşuna, kızın kafasının eğik oluşuna... Ben "Benim Adım Kırmızı" adlı romanımı bu resimlere baka baka, o duyguyu hissede hissede yazdım. O duyguları yan yana getirerek, bir olay örgüsü kurmaya çalışarak yazdım. "Benim Adım Kırmızı"da beni harekete geçiren duygular, resimlerden gelir. Resimler, hikâyelerin resimlenmiş hâlidir. Ama ben o hikâyeleri edebi (metin) olarak okuyunca hiçbir şey hissetmiyorum. Resimlere bakınca birden hop bu dünyanın içerisine giriyorum ve sizlerle paylaşmak istiyorum. Sizlere açmak istiyorum. Bu çiçekleri, kuşları, âşıkları içimde hissediyorum. Ve o sahneleri

Orhan Pamuk: "Resimlere bakınca birden hop bu dünyanın içerisine giriyorum ve sizlerle paylaşmak istiyorum. Sizlere açmak istiyorum. Bu çiçekleri, kuşları ve âşıkları içimde hissediyorum."

çeşitli kütüphanelerde... Bir de şunu söylemek isterim: Ben bu kitabı yazdığım da daha dijital devrim olmamıştı. Bu resimlere ulaşmak çok zordu. Üç beş tane siyah beyaz çıktı vardı. Onlara baka baka, dünya kütüphanelerini geze geze geldim kitabımı bitirdim. Tam da o sırada dijital devrim başladı ve resimleri bulmak çok kolay oldu. Ama neyse... Bütün bir kütüphane oluşturduğum evimde. Ve onda, resimlere baka baka romanı yazdım.

Feride Ç.: Şöyle bir şey eklemek istiyorum: Dijital devrim oldu, doğru. O zaman henüz çok yaygınlaşmamıştı belki, ama kitabın içinde öyle bölümler var ki hatırlayacaksınız... O dijital devrimi başka bir düzeyde görselliğe yedirmiş olduğunu düşünüyorum ben. Benim en sevdiğim bölümlerden bir tanesi 33'üncü bölümdür. 33'üncü bölümde Kara, Şeküre'nin babasının ölmüş olduğunu kimseye belli etmez. Onunla evliliği iptal edip yeniden evlenmek üzere Boğaz'dan geçip bir yolculuk yapar.

Orhan P.: Üsküdar'a.

Feride Ç.: Üsküdar'a... Doğru.

Orhan P.: Ben yazdım. (Kahkahalar)

Feride Ç.: O kadar güzeldir ki orası... Böyle, yazmanın yanında methetmek biraz tuhaf oluyor ama... Rüşvet verir.

Orhan P.: Ama orada evlenebilmek ya da boşanabilmek için rüşvet verir. Hakkı olan hukukun işleme için.

Feride Ç.: Kara'yı savunuyor yazarı haklı olarak.

Orhan P.: Bir de o zamanlar rüşvete rüşvet denmiyordu. Çok ayıp bir şey değildi şimdiki gibi...

Feride Ç.: Doğru, ama bugünden bakarak oraya bakıyoruz. Hafif bir aforizme de müsaade etmenizi rica edeceğim. Dolayısıyla bir eliyle o parayı verir, alacak olan da alır. Diğeri de istemiyor gibi yapar. Karşıya geçer. Aynı anda hem geçmiş hem geleceği hem kafasından geçeni hem de sevgili Şeküre'yle buluşacağı ânın mutluluğunu hissederiz. Orada biz sanki bir oyun oynarız. Dijital bir oyun oynarız. İnteraktif bir oyun oynarız. Ama bunların yazıldığı senelerde henüz yaygın değildi dijital oyunlar. Dolayısıyla ben bunu biraz da tabii Orhan Pamuk'un hem görsel geçmişine hem mimarlık eğitimine hem yazar olarak çok büyük yeteneğine, ama biraz da ressamlığına veriyorum. Çünkü "Ben hep ressam olmak istedim," der. Ama

113

Pamuk, "Benim Adım Kırmızı"ya önce günümüzde geçen çağdaş bir ressamın hikâyesi olarak başladığını anlatıyor.

bence "Benim Adım Kırmızı" zaten onun ressamlık kitabıdır. Sözcüklerle yaptığı bir resimdir, diye düşünüyorum.

Orhan P.: Ben aslında ressam olmak istemişim. 20'yle 22 yaşlar arasında ailem tarafından desteklenerek resim yaptım. İleride de ressam olacağımı zannediyordum. Bunu bir milyon kere çeşitli röportajlarda, böyle toplantılarda söylemişim, ama bazı şeyleri anlatabilmek için bu tekrarı yapmam gerekiyor. Ressamlık bence daha gövdesel, insan vücuduyla ilgili daha zanaat bir iş. Daha az zihinsel, daha çok gövdesel bir şey gibi... Resim yaparken şu duyguyu hissedirdim: Resmi elim yapıyor, ben yapmıyorum. Elim yapıyor. Zihnim, o resmin yapılış sırasında tam orada değil. Resim yaparken zekâm ile elimin ayrıldığını görüyorum. Zekâm ve kafam şaşkınlıkla elimin yaptığı resme bakıyor. O yapıyor. Sanki ben yapıyorum gibi hissetmiyorum. Bence 15 sene resim yapmış amatör bir çocuk olarak evde öğrendiğim tek bilgi budur. Bu bilgiyle yazmak istedim. Bu romanda bir ressam neler hisseder, ressam kıskançlığı nedir, resim yapıp benzetememek nasıldır? Bin türlü resmin problemi var bu kitapta. **MS**